

Paweł Pawlaczyk

EKOLOGICZNE PROBLEMY OCHRONY RZEK W POLSKICH OBSZARACH NATURA 2000

Ecological problems of river conservation in Polish Natura 2000 sites

ABSTRAKT: Problemy ochrony obszarów Natura 2000 w Polsce ogniskują się w obszarach rzecznych. Interpretacja kilku typów rzecznych i aluwialnych siedlisk przyrodniczych (3220, 3230, 3240, 3260, 3270, 6430, 6440, 91E0) nie jest w Polsce jednoznaczna i bywa niesłusznie zawężana tylko do płatów odpowiedniej roślinności, podczas gdy z sensu dyrektywnej wynika raczej interpretacja siedlisk przyrodniczych jako większych geoeosystemów. Kluczowe wymagania ekologiczne siedlisk przyrodniczych i gatunków chronionych w sieci Natura 2000 obejmują: naturalną dynamikę fluwialną koryta rzecznego, naturalną zmienność przepływów i poziomów wód oraz okresowe rozlewanie się wód w dolinie, ciągłość ekologiczną rzeki, obecność żywych i martwych drzew zarówno na brzegach, jak i w korycie, naturalne strefy brzegowe, jakość wody, niekiedy niski poziom presji rekreacji wodnej. Niejednoznaczne jest oddziaływanie bobra *Castor fiber* na inne rzeczne przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, ale w większej skali przestrzennej korzyści z przekształcania środowiska przez bobry mogą przeważać nad lokalnymi stratami przyrodniczymi. Skuteczna ochrona rzek w sieci Natura 2000 wymaga zaakceptowania dynamiki przedmiotów ochrony i probabilistycznego charakteru wielu oddziaływań. Często konieczne jest stosowanie środków ochrony w dużej odległości od przedmiotów ochrony, np. w całej zlewni. Niekiedy można i warto wykorzystać do rewitalizacji rzek procesy ich spontanicznej renaturyzacji, wymaga to jednak zaniechania lub ograniczenia niektórych działań przekształcających rzeki lub utrzymujących je w stanie przekształconym. Stosowane w Polsce mechanizmy planowania ochrony obszarów Natura 2000 nie są dobrze dostosowane do tej specyfiki.

SŁOWA KLUCZOWE: Natura 2000, planowanie ochrony, plany zadań ochronnych, siedliska przyrodnicze 3150, 3220, 3230, 3240, 3260, 3270, 91E0, dynamika fluwialna, Ramowa Dyrektywa Wodna, cele środowiskowe dla wód i obszarów chronionych

ABSTRACT: The problems of Natura 2000 sites management in Poland focus on riverine areas. Interpretation of several types of river and alluvial habitats (3220, 3230, 3240, 3260, 3270, 6430, 6440, 91E0) is not unequivocal in Poland and sometimes it is wrongly narrowed only to patches of representative vegetation, while the idea behind the Habitats Directive promotes interpreting habitat types rather as larger geoeosystems. Among the crucial ecological requirements of the natural habitats and species protected in the Natura 2000 network there are: natural fluvial dynamics of a river channel, natural variability of river flow and water levels, including periodic floods in floodplains, ecological connectivity of a river, presence of trees on banks and woody debris in river channels, natural riparian zones, water quality and, sometimes, low level of pressure from river recreation. The impact of the Eurasian Beaver *Castor fiber* on the other interest features of Natura 2000 sites is equivocal; however, the benefits from habitat modification at large spatial scale may surpass the local ecological losses. Effective conservation of rivers in the Natura 2000 network requires accepting the dynamics of protected features and probabilistic nature or numerous impacts. Conservation measures often must be applied at some distance from the interest features, e.g. in the whole catchment area. Passive river restoration, which needs abandoning or limiting river modification and maintenance, is sometimes the possible and worthwhile option. Polish mechanisms of Natura 2000 management planning are not properly adapted to such specificity.

KEY WORDS: Natura 2000, protected areas management planning, plans of conservation measures, natural habitats 3150, 3220, 3230, 3240, 3260, 3270, 91E0, fluvial dynamics, Water Framework Directive, environmental objectives for waters and protected areas